

KASTEELPARK BORN

VOGELS UIT DE HELE WERELD WILD UIT WEST-EUROPA

tekst: P.J. van Nieuwenhoven

tekeningen: Agnes Wisman - van Nieuwenhoven

HET BELANG VAN DIERENPARKEN

Je kunt er dieren bekijken die je in het wild nooit te zien krijgt. Men fokt er met dieren die in de natuur bijna of helemaal uitgestorven zijn. Men heeft zelfs al dieren die in een dierentuin waren geboren teruggebracht in streken waar zij eerder door de mensen uitgeroeid werden.

BEZWAREN TEGEN EEN DIERENPARK

Is het niet zielig wilde dieren van hun vrijheid te beroven? Kwijnen zij in hun kooien niet weg van verlangen naar de verloren vrijheid? Vergeet niet: In de natuur hebben dieren vaak een moeilijk leven: Vele lijden honger al zijn zij altijd op zoek naar voedsel. Een ziek dier gaat bijna altijd dood of wordt door een vijand omgebracht. Op veel dieren wordt geschoten door jagers. Ook wordt hun bestaan onmogelijk gemaakt door ontginning van de grond, door uitbreiding van de stad of door aanleg van wegen. Ook verdwijnen zij door druk bezoek van mensen uit de stad aan bossen en velden.

VOORWAARDEN WAARAAN EEN DIERENPARK MOET VOLDOEN

Elk dier moet er kunnen eten wat het nodig heeft.
Elke dier moet zich kunnen verschuilen, bijv. als het wil slapen.
De dieren moeten er jongen kunnen krijgen.
De jongen die er geboren worden moeten tot normale dieren kunnen opgroeien.
De dieren mogen niet het gevaar lopen besmet te worden met ziekten van mensen of andere dieren.
Zieke dieren moeten tegen hun vijanden beschermd worden.
In elke dierentuin heeft men last van ratten. Ook zwervkatten kunnen er erg schadelijk zijn.

COLLECTIE VOGELS

In het kasteelpark zijn vogels te zien die uit alle werelddelen afkomstig zijn. Er worden ieder jaar veel jongen geboren, dikwijls van soorten die zeldzaam zijn doordat zij in de natuur zijn weggevangen. Let vooral ook op de vele zangvogeltjes die in het park wonen buiten de kooien, bijv. in de nestkastjes.

BESCHERMDE VOGELS

Alle in Europa broedende vogelsoorten zijn door de wet beschermd. Behalve enkele die zoveel schade kunnen veroorzaken dat zij vogelvrij zijn verklaard. Je zult ze niet in de kooien kunnen vinden behalve gewonde of invalide exemplaren. De directeur probeert met deze verminkte vogels te kweken, waarna hij de jongen wil loslaten. Zie het bord in de Uylegaard.

WANDELROUTE

Er is een wandelroute uitgezet die door pijlen wordt aangegeven. Deze leidt langs alle dierenverblijven, zodat je de opdracht kunt uitvoeren waarmee wij je willen helpen de dieren goed te bekijken.
Help jij ons door niets te doen waarmee je de dieren onrustig maakt: blijf op de paden, hol of schreeuw niet, pluk geen bloemen en beschadig geen bomen.
AFGESPROKEN?

Neushoornvogel. De enorme snavel is voor het grootste deel hol. De hoorn gevuld met een sponsachtige lichte en toch sterke massa. De ogen kunnen draaien in hun kassen, iets bijzonders bij vogels!

Herten. Alleen de man (bok) draagt een gewei, van been. In- of na de winter verliest het dier zijn twee geweastangen. Daarna groeit er op de kop een nieuw gewei uit dat meestal aan elke kant een tak meer heeft: kalfje, spiesbok, gaffelbok, zesender, achtender, enz.

Zolang het gewei nog groeit is het bedekt met huid: (bast.) Het bastgewei is erg gevoelig en raakt gauw gewond. In de bastperiode vechten de bokken net als de wijfjes door elkaar met de voorpoten te slaan.

Het wijfje (hinde, geit) verzorgt haar jong(en) zonder dat de bok haar helpt. De pas geboren jongen hebben witte spikkels op de huid. Tussen de lichtplekjes op de bosgrond valt zo'n diertje helemaal niet op, vooral als het stilligt. De spiegel is de lichte plek rondom de staart. Door de staart op te tillen kan de spiegel groter worden gemaakt. In het duistere bos vlucht een dier veilig achter de spiegel van de leider aan.

Herten eten graag gras, boombladeren, bast, knoppen, heide, vruchten, maar ook veldgewassen: knollen, boontjes, graan, weidegras.

Edelhert leeft nog vrij in het wild in de Ardennen, en in de Eifel. Op de Veluwe in wildparken.

Ree breidt zich in Nederland uit: past zich dus aan de moderne landbouwmethoden aan. Het gewei van een reebok telt hoogstens drie enden.

Damhert komt oorspronkelijk uit het gebied rondom de Middellandse zee. Nu overal in hertenkampen. Het gewei heeft de vorm van een schoffel (schoffelaar).

Zwanen, ganzen en eenden zijn familie van elkaar. Hun veren zijn waterdicht omdat zij met een olie uit de stuitklier zijn ingewreven. Zij worden nooit nat, ook niet in de regen. Enige verschillen tussen zwanen, ganzen en eenden:

a) De lengte van de nek: daardoor kan een zwaan met gemak de bodem van niet te diep water bereiken en zich voeden met wortels en stengels van waterplanten.

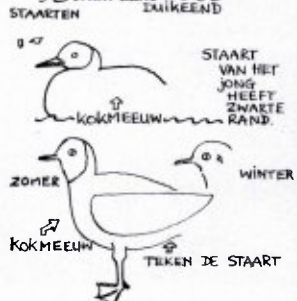
b) Het gemak waarmee zij lopen: ganzen zoeken hun voedsel vooral op het land: zij grazen op wintergraan of op weilanden. Wilde ganzen trekken vooral door bij invallende vorst en gelden daardoor als weerprofeten: Als de ganzen trekken komt er vorst.

c) Het opvliegen uit het water. Watervogels hebben een aanloop nodig als een watervliegtuig. Alleen de Grondeenden starten met een sprong, steil omhoog.

d) Het duiken onder water. Het gemakkelijkst doen dat de Duikende. Zij zoeken vooral voedsel op de bodem. Grondeenden slobberen aan de wateroppervlakte: hun snavel werkt als een zeef (Zeefbekken). Zij duiken alleen bij gevaar.

e) Het verschil tussen man en vrouw: wel bij eenden, niet of nauwelijks bij zwanen en ganzen.

Ook Meeuwen zijn echte watervogels. Zij vliegen zo goed dat zij ver van het water kunnen voorkomen. Net als kraaien zie je ze op stortplaatsen van huisvuil, maar ook achter de ploeg. In de steden weten zij behendig het hun toegeworpen voedsel in de lucht op te vangen. Je ziet hier geen verschil tussen man en vrouw, maar wel tussen jong en oud en tussen zomer- en winterkleed. Welke verschillen zie je tussen de "gewone" Kokmeeuw en de veel grotere Zilvermeeuw? Grootte, kleur van veren, snavel en poten, enz.

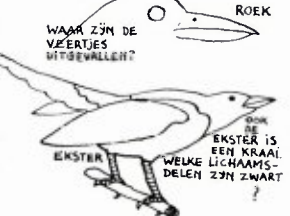
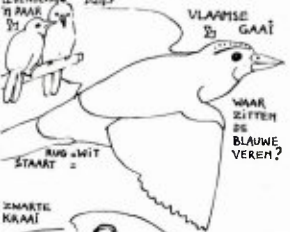
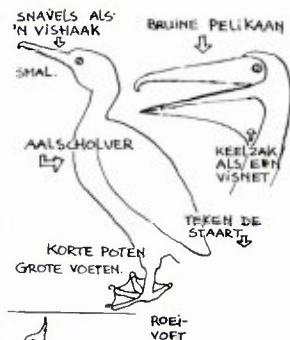

Aan de vijver zie je waarschijnlijk het eerste de Aalscholvers: echte vissers die onder water achter hun prooi aanzitten. Hun snavel lijkt op een vishaak. Na het bad moeten zij hun veren drogen: zij zitten dan met uitgespreide vleugels.

Pelikanen zijn familie van de aalscholvers: je kunt dat aan hun voeten zien: het aantal tenen en de zwemvliezen die daaraan bevestigd zijn. Bruine pelikanen vliegen laag over het water en duiken dan naar vis. Na zo'n duik moeten ook zij hun veren drogen.

Kleine steltlopers, als Kievit, Wulp en Scholekster op het grote middenveld. De kievit broedt tussen het lage gras van slechte weilanden. De Wulp nestelt in de ruige begroeiing van heidevelden en duinen. Komt dit verschil in broedgedrag tot uiting in de lengte van de poten, snavel, enz.?

Kraaienfamilie. Pas op: kraaien zijn niet altijd zwart: er bestaan bijv. Bonte kraaien; maar ook Eksters en Vlaamse gaaien zijn van de familie. Zoek de borstelvormige veertjes op de snavel, waardoor je de twee neusgaten niet kunt zien. Aan deze veertjes kun je de leden van de familie herkennen. Bij volwassen Roeken zijn de veertjes rondom de snavel uitgevallen. Daarom noemt men hem ook wel Schurftkraai. Een andere naam is Zaadkraai: kraaien pikken graag pas gezaaid graan of erwten. Men houdt ze voor schadelijk: de grootste kraai, de Raafnis in Nederland uitgeroeid. Alle kraaiachtigen zijn er op uit nesten van andere vogels uit te halen. Eieren en jongen worden opgegeten of aan de eigen jongen gevoerd. Kraaien profiteren van menselijke voedselresten die zij op de vuilnisbelten opscharrelen. Wat hun maag niet kan verteren wordt uitgespuwd als braakballen. Daarin vind je stukjes been, haar, veren, maar ook rubber, elastiekjes, enz.

Roofvogels noemt men tegenwoordig liever Stootvogels. Zij eten het vlees van dieren die ze zelf vangen of dat ze van kadavers lostrekken. Ze hebben scherpe klauwen waarmee zij hun prooi grijpen en doden. Met hun haaksnavel scheuren zij het vlees in stukken. Bij het zoeken van voedsel gebruiken zij hun ogen en niet hun neus. Zij gaan dan ook overdag op jacht, dit in tegenstelling met roofdieren.

De Buizerd heeft brede vleugels waarmee hij graag zeilt op warme luchtstromingen. Hij jaagt dichtbij de grond, vooral op muizen, kikkers, enz. maar ook wel op konijnen en fazanten die ziek zijn.

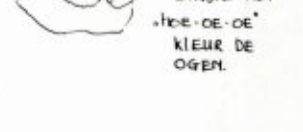
De Torenvalk heeft lange spitse vleugels en een roodbruin dek. Bid-dend zoekt hij het open veld af naar muizen, insecten, enz. Hij leeft ook in de stad.

De Witbuik-zeearend hoort thuis aan de zee-kusten in het verre oosten. Met zijn sterke kromme klauwen grijpt hij aan de oppervlakte zwemmende vis, zeeslangen, schildpadden, enz.

Gieren zijn opruimers van kadavers en doen daarmee nuttig werk. De grootste is de kondor (hier niet aanwezig). Met uitgespreide vleugels ontspant hij bijna drie meter.

Uilen zijn nachtdieren: in de schemering gebruiken zij vooral hun ogen, in het donker hun oren. Ook zij vangen in hoofdzaak muizen. De kop kan ver worden rondgedraaid. Bekend zijn hun braakballen, waarin haar, veren, snavels, nagels, kiezen, botten, enz. kunnen worden gevonden als onverteerbare resten van de prooi. Door deze te onderzoeken kan men te weten komen welke prooidieren in een streek voorkomen.

Oehoe, de grootste Europese uil. Grijpt zelfs hazen en jonge reeën. Het is iets bijzonders dat de dieren hier in gevangenschap broeden en jongen grootbrengen.

Een groep op de grond levende vogels (Hoendervogels) rent bij gevaar liever hard weg dan de vleugels te gebruiken (kip!). Zij hebben sterke poten met harde nagels waarmee ze in de grond krabben op zoek naar zaden en bodemdieren. Zij hebben een hekel aan water maar nemen graag een stofbad.

Boskalkoenen krabben in de broedtijd met hun grote voeten afgevallen bladeren bij elkaar. In de bladhoop legt de hen haar eieren, die uitgebroed worden door de warmte van de rottende bladeren.

Voor al de mannen van Fazanten zijn opvallend van kleur. Zij verdragen elkaar niet: twee mannen in een kooi vechten met elkaar op leven en dood. Fazanten stammen alle uit het verre oosten. Ook onze jachtfazanten zijn oorspronkelijk uit Azië afkomstig. Veel soorten die in dierentuinen gewoon zijn werden in het wild uitgeroeid; Zilverfazant en Oorfazant: In dierentuinen levende Bruine oorfazanten zijn alle nakomelingen van vijf dieren die in 1864 in Europa uit China zijn ingevoerd.

De gewone Patrijs is net als de jachtfazant een standvogel. Als er gevaar dreigt drukt hij zich tegen de grond of rent hard weg. Zij leven in families (koppels).

De Kwartel, een echte trekvogel: Alleen in de zomer kun je zijn roep horen klinken uit een graanveld: kwik-me-dit kwik-me-dat. Vroeger hield men hem in kooien, ook al weer als weerprofeet.

Kalkoenen en Pauwen staan bekend om het pronken van de mannetjes waarbij zij vooral hun staarten gebruiken. De roep van de pauw zou regen aankondigen.

Pauwen leven bijna nergens meer in het wild: zelfs in hun vaderland worden ze meer als huisdier gehouden. De haan valt je soms aan in de buurt van het nest.

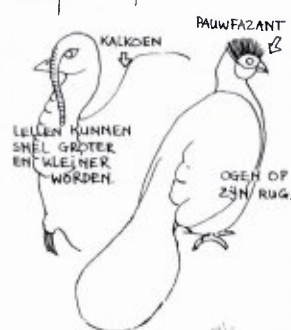
EEN BOSKALKOEN HEEFT GROTERE VOETEN DAN EEN FAZANT. TEKEN DIE!

GOUDFAZANT: HOEVEEL KLEUREN HEEFT EEN FAZANT? VECHELEN MET SPOREN, TEKEN DE DIER!

BRUIN EN BLAUW. OORFAZANT. IN HET WILD BIJNA UITGESTORVEN.

LELLEN KUNNEN SHEL GROTER EN KLEINER WORDEN. OGEN OP ZIJN RUG. TEKEN HET PAUWVOEG.

Duiven zijn het symbool van de vrede, maar de meeste soorten zijn niet erg vredelievend; als twee mannen met elkaar vechten, en de dieren kunnen niet vluchten, bijv. in een kooi, dan eindigt de strijd met de dood van de overwonnenen. Opvallend is de borst van de Dolksteekduif (Filippijnen).

Kroonduiven (Nieuw Guinea). Zij hadden een slechte tijd toen hun kopveren in de damesmode werden gebruikt.

Duiven kunnen zeer oud worden. Dit is bijv. bekend van Lachduifjes, die vroeger veel in huis werden gehouden als middel tegen reumatiek: de kwade damp trok in de duif.

Saruskraan is de grootste vogel uit het park en komt uit Zuid-Azië. Hij wordt gemakkelijk tam. In India houdt men hem in plaats van een waakhond. Wij zouden daar ganzen voor kunnen gebruiken: die slaan direct alarm als er onraad is. Wilde kraanvogels vliegen in de trektijd over Limburg in luidruchtige V-vormige formaties. Zij broeden in Noord-Europa en overwinteren in Afrika.

De grootste Loopvogel is de Struis (hier niet aanwezig). De haan kan wel 140 kg wegen en 60 km per uur hardlopen. Een ei weegt bijna drie pond.

Nandoe (Zuid-Amerika) is een dier van grote grasvlakten. Veel werden er geschoten omdat van hun veren plumo's werden gemaakt. De haan zit op het nest en bebroedt de eieren. Emoe (Australië) een graseter, die door de boeren als concurrent wordt beschouwd van de schapen, en daarom wordt weggeschoten.

Kasuaris: Bosdier uit Nieuw-Guinea. Dieren zijn gevaarlijk: verdragen elkaar meestal niet, en ook de verzorger moet oppassen. Vechten met behulp van hun sterke poten.

DOLKSTEEDUIF

TEKEN DE DOLKSTEK

33 KROONDUIF

EEN GRONDVOGEL

SARUS KRAAN

WELK SOORT VOER ZIE JE IN HUN VOERBAK?

33 POOT VAN DE NANDO

KASUARIS IS EEN BOSDIER. TEKEN DE OGEN EN DE POTEN.

EMOE IS EEN DIER VAN DE VLAKTE.

TEKEN DE OGEN EN DE POTEN

Wilde zwijn: bosdier. In Nederland uitgeroeid, maar op Veluwe weer ingevoerd. Eet alle akkergewassen: aardappelen, graan, enz. Richt grote schade aan door grond om te woelen met zijn wroetschijf.

Roofdieren eten vooral vlees en vis. In de natuur vangen zij vooral zieke, zwakke of oude dieren. De gezonden blijven dus over en kunnen jongen krijgen. Grote roofdieren zijn in onze dicht bevolkte streken alle uitgeroeid: Beer, Wolf, Lynx. Ook kleinere roofdieren worden vervolgd. Toch zijn het alle goede muizenvangers. Ook jagen zij op ratten. Daarom zou men ze juist moeten beschermen. De meeste roofdieren slapen overdag. Zij komen alleen op het etensuur te voorschijn. Wel kun je ze goed ruiken: Vos, Bunzing, Wezel, Hermelijn, Das.

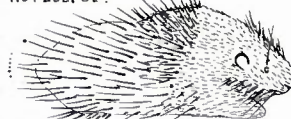
Bruine beer: op het oog een vriendelijke lobbjes. Valt echter aan zonder van te voren te waarschuwen. Gebruikt bij zo'n aanval gebit en klauwen. Wijfje brengt een groot deel van de winter in een hol door, zonder een echte winterslaap te houden. Dan worden ook de jongen geboren. In Europa alleen nog in Scandinavië, de Balkan en Zuid-Europa.

Visotter en das zijn in Nederland beschermd. De das woont in een "burcht" die hij alleen 's nachts verlaat. Veel dassen worden overreden op autowegen.

De otter heeft het vooral moeilijk in winters met veel sneeuw omdat hij zich dan verraadt door zijn spoor.

Beverrat en bisamrat zijn knaagdieren die werden ingevoerd uit Zuid-Amerika vanwege hun pels (bont!). Vooral de bisamrat is een gevaar voor onze dijken. Hij mag in Nederland niet levend worden gehouden. Het vlees van de beverrat wordt gegeten als "waterkonijn!"

WILD ZWYN: LICHAAMSVORM ALS EEN WIG BOSDIER.

Ook honden en katten behoren tot de roofdieren. Zij stammen af van wolven en wilde katten. Zoek de punten van overeenkomst en van verschil:

WOLF (HOND)	(WILDE) KAT
leeft in een gezin of familie	
is lid van een "horde"	
kan gehoorzamen aan een leider	
kan een prooi over lange afstand achtervolgen	
borstkast, hart en longen groot	
heeft ruimte nodig (groot hok)	
grijpt de prooi met de slag-tanden	
bijt of schudt de prooi dood	
jongen in een nest geboren	
pas geboren jongen zijn blind en hulpeloos	
spelend oefent een jong zich in de jachtwijzen: doodbijten schudden	
verschillende lichaamsdelen geven stemming aan: kwispelen, oren in nek	
neus lang: reukdier: speurt de prooi met geuren (urine) wordt grens van "eigen" terrein aangegeven: territorium	
jankt, blaft, gromt, grauwt	
oorspronkelijk nachtdier	

Papegaaien, parkieten en kakatoe's zijn echte gezelligheidsdieren. In warme streken kunnen zij grote schade aanrichten juist omdat zij altijd in grote groepen op de oogstplanten afkomen. De snavel kan dienst doen als wapen, nijptang, notekraker, klimhaak. Sommige soorten kunnen goed leren praten: Grijze roodstaart. Er zijn zoveel papegaaien voor kooivogelliefhebbers gevangen dat sommige soorten zeldzaam zijn. Van de Grasparkiet (Australië) zijn bij de fokkers veel kleurvariateiten bekend.

Kroonkraanvogel wordt vaak tussen het vee in Afrika gezien, zoekend naar zaden en bodemdieren.

Flamingo's zijn thuis in tropen en sub-tropen. Zeer lange poten en dus ook lange nek (giraffe!). Rode veren verbleken in gevangenschap, tenzij men ze speciaal voedsel geeft, bijv. grasmeel. Zwarte vleugelpennen, alleen te zien in de vlucht.

Blauwe reiger, is een grote waadvogel. Viseter die geduldig langs het water staat te wachten tot een prooi langs komt zwemmen. Stoot dan bliksemsnel toe.

Pinguïns kunnen niet vliegen. Zij zijn de snelst zwemmende vogels ter wereld. Zij horen thuis in visrijke zeeën op het zuidelijk halfrond, tot aan de zuidpool toe. Ook zij leven in grote groepen bij elkaar en zijn vaak vervolgd vanwege hun lichaamsvet.

Zeehonden zijn zoogdieren die vooral in het water thuis zijn. Hun lichaam is spoelvormig, zonder uitstekende delen. Achterpoten zorgen voor de voortbeweging, de voorpoten voor het sturen. De grote longen stellen het dier in staat lang onder te duiken (1½ uur). Op land onbeholpen. Worden vervolgd om hun speklag (traan) en hun vacht (robbebont).

GRASPARKIET - HOEVEEL KLEURRASSEN?

Bezoek aan de speelweide

Je kunt hier vrij tussen de dieren rondlopen. Je kunt ze vastgrijpen om ze goed te bekijken, ze te onderzoeken en er proeven mee te nemen. Je kunt ze misschien ook aaien of er mee spelen.

Enkele tips waaruit je kunt kiezen:

Zoek uit welk dier de zachtste haren heeft. Tegelijk ontdek je dan het dier met de hardste haren.

Welk dier heeft de langste haren? Voor je gemak hebben wij een cm-verdeling op dit papier aangebracht: hoeveel cm lang zijn:

de oren van een ezel, konijn, cavia?

de staart van een ezel, konijn, cavia, pauw?

Waar moet je een dier vasthouden als het niet mag weglopen?

Hoe hoog tilt een dier zijn poot van de grond op als het een stap doet: zou het zich gauw stoten, bijv. aan een steen: ezel (!), geit, gans, pauw, kip.

Hoeveel cm bedraagt de omvang van de borst (gemeten achter de voorpoten) en van de buik (gemeten voor de achterpoten) bij een ezel, varken, konijn, cavia (meten met een touw).

Hoe goed kan een dier ruiken: Verpak het voer bijv. een wortel, of korrels, in een papieren zak, in een doorzichtige plastic zak. Haalt het dier dit voer uit je eigen zak?

Sommige dieren laten zich niet aaien, andere juist wel. Welk plekje vinden zij het fijnst?

Hebben kippen en hanen even lange sporen?

Er zijn dieren die hun voedsel doorslikken zonder het te kauwen: geef maar eens een korst brood aan een gans of een eend.

Andere kauwen juist erg lang en goed: probeer een wortel te voeren aan een konijn of een ezel.

De herkauwers laten eerst het voedsel naar hun maag glijden voordat zij het goed kauwen: dat kun je mooi zien bij een geit, een hert.

Probeer te ontdekken hoe de volgende dieren drinken: zwaan, gans, eend, kalkoen, kip, duif, ezel, konijn, hond.